

การบัญชีสหกรณ์

(Accounting for Cooperative)

สิรินธร ปุระสาณิชย์

120.-

การบัญชีสหกรณ์ (Accounting for Cooperative)

กลุ่มอาชีพการเงินและบัญชี

ISBN 978-616-495-292-8

พิมพ์ครั้งที่ 1 พ.ศ. 2567

จำนวนที่พิมพ์ 3,000 เล่ม

จัดพิมพ์และจำหน่ายโดย...

วังอักษร

บริษัท วังอักษร จำกัด

69/3 ถนนอรุณอมรินทร์ แขวงวัดอรุณ เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพฯ 10600

โทร. 0-2472-3293-4 Mobile 08-8585-1521

Facebook : สำนักพิมพ์ วังอักษร

e-Mail : wangaksorn9@gmail.com

http://www.wangaksorn.com

Line ID : wangaksorn

QR code e-book 4 สัปดาห์

ฟรี

สงวนลิขสิทธิ์ตามพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2565

โดยบริษัทวังอักษร จำกัด ห้ามนำส่วนใดส่วนหนึ่งของหนังสือเล่มนี้ไปทำซ้ำ
ดัดแปลง หรือเผยแพร่ต่อสาธารณชน ไม่ว่ารูปแบบใด ๆ นอกจากได้รับอนุญาต

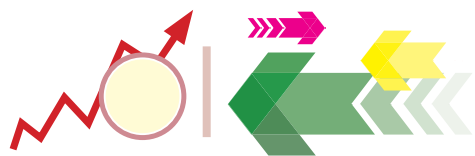
เป็นลายลักษณ์อักษรล่วงหน้าจากทางบริษัทฯ เท่านั้น

ชื่อและเครื่องหมายการค้าอื่น ๆ ที่อ้างอิงในหนังสือฉบับนี้

เป็นสิทธิโดยชอบด้วยกฎหมายของเจ้าของแต่ละราย

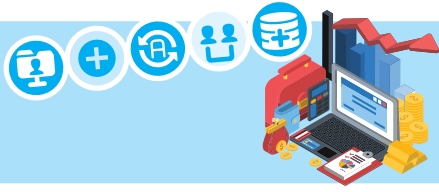
โดยบริษัทวังอักษร จำกัด มิได้อ้างความเป็นเจ้าของแต่อย่างใด

ตารางกำหนดการจัดการเรียนรู้ วิชาการบัญชีสหกรณ์ (Accounting for Cooperative)

ครั้งที่	รายการ		จำนวนชั่วโมง		
	ทฤษฎี	ปฏิบัติ	ท	ป	รวม
1	บทเรียนที่ 1 สหกรณ์และกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับสหกรณ์	แบบฝึกหัดสหกรณ์และกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับสหกรณ์	2	2	4
2	บทเรียนที่ 2 ประเภทและการดำเนินธุรกิจของสหกรณ์	แบบฝึกหัดประเภทและการดำเนินธุรกิจของสหกรณ์	2	2	4
3 - 5	บทเรียนที่ 3 การบัญชีสหกรณ์การเกษตรและเอกสารที่เกี่ยวข้อง	แบบฝึกทักษะและแบบฝึกหัดการบัญชีสหกรณ์การเกษตรและเอกสารที่เกี่ยวข้อง	6	6	12
6 - 9	บทเรียนที่ 4 การบันทึกบัญชีตามระบบบัญชีสหกรณ์การเกษตร	แบบฝึกทักษะและแบบฝึกหัดการบันทึกบัญชีตามระบบบัญชีสหกรณ์การเกษตร	8	8	16
10 - 13	บทเรียนที่ 5 การปรับปรุงบัญชีและจัดทำกระดาศทำการ	แบบฝึกทักษะและแบบฝึกหัดการปรับปรุงบัญชีและจัดทำกระดาศทำการ	8	8	16
14 - 17	บทเรียนที่ 6 การปิดบัญชีและจัดทำงบการเงินสหกรณ์	แบบฝึกทักษะและแบบฝึกหัดการปิดบัญชีและจัดทำงบการเงินสหกรณ์	8	8	16
18	ประเมินผลลัพท์การเรียนรู้ระดับรายวิชา		2	2	4
รวม			36	36	72

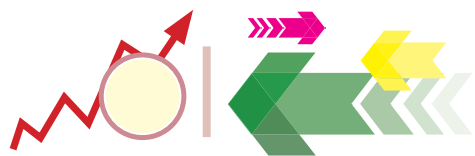
คำนำ

บริษัท วังอักษร จำกัด ได้จัดทำหนังสือวิชา **การบัญชีสหกรณ์ (Accounting for Cooperative)** เพื่อใช้บูรณาการและประกอบการเรียนการสอน ตามหลักสูตรอาชีวศึกษา (สอศ.) หลักสูตรส่งเสริมการเรียนรู้ (สกร.) และหลักสูตรอุดมศึกษา ผู้สนใจในการพัฒนาการเรียนรู้และทักษะ

หนังสือเล่มนี้ประกอบด้วยเนื้อหาสาระ แบบฝึกปฏิบัติ แบบฝึกหัดคู่ขนาน มีจุดประสงค์ในการยกระดับผู้เรียนให้เรียนทฤษฎีและปฏิบัติ เพื่อเสริมสร้างทักษะ ประสบการณ์ และการประยุกต์ใช้ได้จริง โดยเน้นกระบวนการเรียนรู้ที่มีคุณธรรม จริยธรรม จรรยาบรรณวิชาชีพ และกิจนิสัยในการทำงาน เพื่อสร้างสมรรถนะตามความต้องการของสถานประกอบการ เนื้อหาในหนังสือเล่มนี้แบ่งออกเป็น **6 บทเรียน** คือ **บทเรียนที่ 1 สหกรณ์และกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับสหกรณ์** **บทเรียนที่ 2 ประเภทและการดำเนินธุรกิจของสหกรณ์** **บทเรียนที่ 3 การบัญชีสหกรณ์การเกษตรและเอกสารที่เกี่ยวข้อง** **บทเรียนที่ 4 การบันทึกบัญชีตามระบบบัญชีสหกรณ์การเกษตร** **บทเรียนที่ 5 การปรับปรุงบัญชีและจัดทำกระดาดำทำการ** และ**บทเรียนที่ 6 การปิดบัญชีและจัดทำงบการเงินสหกรณ์**

หนังสือเล่มนี้มีเนื้อหาที่ทันสมัย ตามแผนการพัฒนาศึกษาด้านอาชีพการเงินและบัญชี สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติและแผนการศึกษาแห่งชาติ เพื่อให้ผู้เรียนมีผลลัพธ์การเรียนรู้และสมรรถนะตามหลักสูตร

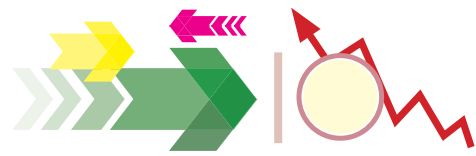
สิรินทรา โปรสวานิชย์

สารบัญ

บทเรียนที่ 1 สหกรณ์และกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับสหกรณ์.....	1
1.1 ความหมายและความเป็นมาของสหกรณ์.....	2
1.2 คณะกรรมการพัฒนาการสหกรณ์แห่งชาติและนายทะเบียน.....	3
1.3 กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับสหกรณ์.....	6
1.4 หลักการสหกรณ์.....	7
แบบฝึกหัดบทเรียนที่ 1.....	11
บทเรียนที่ 2 ประเภทและการดำเนินธุรกิจของสหกรณ์.....	14
2.1 ประเภทและลักษณะของสหกรณ์.....	15
2.2 สหกรณ์กับองค์กรธุรกิจรูปแบบอื่น.....	21
2.3 ลักษณะทั่วไปของสหกรณ์การเกษตร.....	23
2.4 โครงสร้างของสหกรณ์การเกษตร.....	27
แบบฝึกหัดบทเรียนที่ 2.....	39
บทเรียนที่ 3 การบัญชีสหกรณ์การเกษตรและเอกสารที่เกี่ยวข้อง.....	42
3.1 การบัญชีสหกรณ์การเกษตร.....	43
3.2 ขั้นตอนการบันทึกบัญชี.....	45
3.3 รายการค้าของสหกรณ์การเกษตร จำแนกตามประเภทธุรกิจ.....	46
3.4 เอกสารประกอบการบันทึกบัญชี.....	47
3.5 สมุดบัญชีของสหกรณ์การเกษตร.....	55
แบบฝึกทักษะบทเรียนที่ 3.....	76
แบบฝึกหัดบทเรียนที่ 3.....	80
บทเรียนที่ 4 การบันทึกบัญชีตามระบบบัญชีสหกรณ์การเกษตร.....	83
4.1 ความหมายและความสัมพันธ์ของประเภทบัญชี.....	84
4.2 ผังบัญชีสหกรณ์.....	85
4.3 ขั้นตอนการบันทึกบัญชีของสหกรณ์การเกษตรตามประเภทธุรกิจ.....	92

4.4	กรณีศึกษา การบันทึกบัญชีสหกรณ์ต้นแบบ.....	116
4.5	งบทดลอง.....	142
	แบบฝึกทักษะบทเรียนที่ 4.....	147
	แบบฝึกหัดบทเรียนที่ 4.....	149

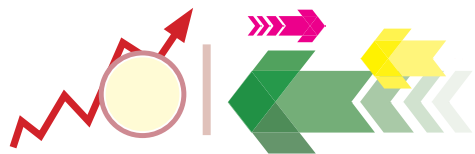
บทเรียนที่ 5 การปรับปรุงบัญชีและจัดทำกระดาษทำการ..... 152

5.1	การปรับปรุงบัญชี.....	153
5.2	รายได้รับล่วงหน้าและค่าใช้จ่ายล่วงหน้า.....	154
5.3	รายได้ค้างรับและค่าใช้จ่ายค้างจ่าย.....	157
5.4	ค่าเสื่อมราคาอาคารและอุปกรณ์และค่าใช้จ่ายสินทรัพย์ไม่มีตัวตน.....	158
5.5	ค่าเผื่อนี้สงสัยจะสูญและลูกหนี้คาดว่าจะสูญ.....	162
5.6	วัสดุคงเหลือ/เครื่องเขียนแบบพิมพ์และสินค้าคงเหลือ.....	168
5.7	หนี้สูญ หนี้สูญรับคืนและสำรองบำเหน็จเจ้าหน้าที่.....	178
5.8	การจัดทำกระดาษทำการและการปรับปรุงบัญชี.....	181
	แบบฝึกทักษะบทเรียนที่ 5.....	195
	แบบฝึกหัดบทเรียนที่ 5.....	203

บทเรียนที่ 6 การปิดบัญชีและจัดทำงบการเงินสหกรณ์..... 206

6.1	การปิดบัญชี.....	207
6.2	การจัดทำงบการเงิน.....	210
6.3	งบฐานะการเงินและหมายเหตุประกอบงบการเงิน.....	211
6.4	งบกำไรขาดทุน และรายละเอียดประกอบงบการเงิน.....	231
6.5	งบต้นทุนขาย/บริการและงบต้นทุนการผลิต.....	244
	แบบฝึกทักษะบทเรียนที่ 6.....	251
	แบบฝึกหัดบทเรียนที่ 6.....	252

บรรณานุกรม 254

สหกรณ์และกฎหมาย ที่เกี่ยวข้องกับสหกรณ์

บทเรียนที่ 1

หัวข้อหลัก

- 1.1 ความหมายและความเป็นมาของสหกรณ์
- 1.2 คณะกรรมการพัฒนาการสหกรณ์แห่งชาติและนายทะเบียน
- 1.3 กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับสหกรณ์
- 1.4 หลักการสหกรณ์

สแกนดู
E-book 4 สี

ผลลัพธ์การเรียนรู้ระดับบทเรียน

กำหนดแนวทางปฏิบัติตามวิธีการสหกรณ์การเกษตรได้ตามหลักเกณฑ์และกฎหมายที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดหลัก

สหกรณ์เป็นการรวมตัวของสมาชิก เริ่มก่อตั้งครั้งแรกเมื่อปี พ.ศ. 2459 และพัฒนามาจนปัจจุบัน ซึ่งมีสหกรณ์ที่รับจดทะเบียน 8 ประเภท โดยใช้หลักการช่วยเหลือตัวเองและช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เพื่อประโยชน์ทางเศรษฐกิจและสังคมของกลุ่มสมาชิก โดยมีพระราชบัญญัติสหกรณ์ พระราชกฤษฎีกา กฎกระทรวง ประกาศ และกฎระเบียบเพื่อช่วยเหลือ ส่งเสริม สนับสนุน และกำหนดแนวทางปฏิบัติของสหกรณ์ให้มีความเข้มแข็ง มีการจัดทำบัญชีและงบการเงินที่ถูกต้องตามกฎหมาย รวมทั้งมีหลักการสหกรณ์ 7 ประการที่สหกรณ์ต้องนำมาปฏิบัติ

สมรรถนะการเรียนรู้

แสดงความรู้เกี่ยวกับความเป็นมา หลักการ วิธีการสหกรณ์ หน่วยงานและกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับสหกรณ์

จุดประสงค์เชิงพฤติกรรม

1. อธิบายหลักการ วิธีการของสหกรณ์และความเป็นมาของสหกรณ์ในประเทศไทยได้
2. อธิบายโครงสร้าง ประเภท และการแต่ละประเภทได้
3. มีทักษะในการปฏิบัติตามกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการสหกรณ์และกำหนดโครงสร้าง วิธีการของสหกรณ์ได้
4. ประยุกต์ใช้ความรู้ด้านกฎหมายและประกาศกรมตรวจบัญชีสหกรณ์ เพื่อดำเนินธุรกิจและจัดทำบัญชีของสหกรณ์ภาคการเกษตรได้
5. มีกิริยาสุภาพ ความละเอียดรอบคอบ ซื่อสัตย์ มีวินัย ตรงต่อเวลา ในปฏิบัติตามหลักการสหกรณ์และหลักการบัญชีสหกรณ์ภาคการเกษตรได้

เนื้อหาสาระ

สหกรณ์ก่อตั้งขึ้นโดยการรวมกลุ่มกันโดยสมัครใจของคณะบุคคล เพื่อส่งเสริมให้สมาชิกช่วยเหลือตนเองและช่วยเหลือสมาชิกด้วยกัน มุ่งเน้นผลประโยชน์ของสมาชิก การดำเนินงานของสหกรณ์ในประเทศไทยมีการตราพระราชบัญญัติและกฎหมายต่าง ๆ เพื่อกำกับ ควบคุม ดูแลและส่งเสริมสหกรณ์ มีการกำหนดนโยบายและวางแผนเพื่อให้สหกรณ์ดำเนินงานอย่างเป็นรูปธรรม โดยมีกองทุนพัฒนาสหกรณ์เพื่อส่งเสริมกิจการของสหกรณ์ มีนายทะเบียนสหกรณ์ที่มีอำนาจหน้าที่ตามพระราชบัญญัติสหกรณ์

1.1 ความหมายและความเป็นมาของสหกรณ์

1.1.1 ความหมาย “สหกรณ์”

คู่มือตรวจสอบกิจการสหกรณ์การเกษตร ให้ความหมายของ “สหกรณ์” ว่าเป็นธุรกิจที่เกิดจาก **การรวมตัวกันของสมาชิกด้วยความสมัครใจ โดยอาศัยหลักการช่วยเหลือตนเองและช่วยเหลือซึ่งกันและกัน การดำเนินงานของสหกรณ์เป็นไปเพื่อสนองความต้องการของสมาชิกและเพื่อประโยชน์ของสมาชิก** พระราชบัญญัติสหกรณ์ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2562 ให้ความหมายของ “สหกรณ์” ว่า**คณะบุคคลซึ่งร่วมกันดำเนินกิจการเพื่อประโยชน์ทางเศรษฐกิจและสังคมของสมาชิกสหกรณ์ผู้มีสัญชาติไทย โดยช่วยเหลือตนเองและช่วยเหลือซึ่งกันและกัน และได้จดทะเบียนตามพระราชบัญญัตินี้**

นอกจากนี้ ในพระราชบัญญัติสหกรณ์ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2562 ให้ความหมายของคำที่เกี่ยวข้องดังนี้
สมาชิก สมาชิกของสหกรณ์หรือสมาชิกกลุ่มเกษตรกร
พนักงานเจ้าหน้าที่ ซึ่งรัฐมนตรีแต่งตั้งให้ปฏิบัติการตามพระราชบัญญัตินี้
รัฐมนตรี รัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์รักษาการ และให้มีอำนาจแต่งตั้งพนักงานเจ้าหน้าที่กับออกกฎกระทรวงเพื่อปฏิบัติการตามพระราชบัญญัติสหกรณ์ฉบับนี้

1.1.2 ความเป็นมาโดยย่อของสหกรณ์ในประเทศไทย

สหกรณ์ได้ก่อตั้งขึ้นในประเทศไทย ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2459 โดยมีสหกรณ์แห่งแรกชื่อ “**สหกรณ์วัดจันทร์ไม่จำกัดสินใช้**” ต่อมาจึงได้มีกฎหมายสหกรณ์ฉบับแรก คือ พระราชบัญญัติสหกรณ์ พ.ศ. 2471 ทำให้การก่อตั้งสหกรณ์ขยายมากขึ้น และได้มีการจัดตั้งสหกรณ์ประเภทใหม่ ๆ อีกหลายประเภท เช่น สหกรณ์บำรุงที่ดิน สหกรณ์ค้าขาย สหกรณ์นิคมฝ่าย สหกรณ์หาทุนและบำรุงที่ดิน

ต่อมามีการควบสหกรณ์หาทุนเข้าด้วยกัน ซึ่งเป็นการเปลี่ยนแปลงครั้งสำคัญที่สุดของขบวนการสหกรณ์ในประเทศไทย โดยมีพระราชบัญญัติสหกรณ์ พ.ศ. 2511 เปิดโอกาสให้สหกรณ์หาทุนขนาดเล็กที่ดำเนินธุรกิจเพียงอย่างเดียวควบเข้ากันเป็นขนาดใหญ่ สามารถขยายการดำเนินธุรกิจเป็นแบบอเนกประสงค์ ซึ่งจะเป็ประโยชน์แก่สมาชิกได้มากกว่า สหกรณ์หาทุนจึงแปรสภาพเป็นสหกรณ์การเกษตรมาจนปัจจุบัน และในปี พ.ศ. 2511 สันนิบาตสหกรณ์แห่งประเทศไทยได้ถือกำเนิดขึ้นมา เพื่อเป็นสถาบันสำหรับการศึกษากแก่สมาชิกสหกรณ์ทั่วประเทศ มีหน้าที่ติดต่อประสานงานกับสถาบันสหกรณ์ต่างประเทศ เพื่อให้เกิด

ความสัมพันธ์ ความช่วยเหลือ ร่วมมือกันระหว่างสหกรณ์สากลในด้านอื่น ๆ ที่มีใช้เกี่ยวกับการดำเนินธุรกิจ โดยมีสหกรณ์ทุกประเภทเป็นสมาชิก จนถึงปี พ.ศ. 2516 ประเทศไทยได้มีประกาศกฎกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ พ.ศ. 2516 กำหนดประเภทสหกรณ์ไว้ 6 ประเภท คือ สหกรณ์การเกษตร สหกรณ์นิคม สหกรณ์ประมง สหกรณ์ออมทรัพย์ สหกรณ์ร้านค้า และสหกรณ์บริการ ปัจจุบันมีสหกรณ์เครดิตยูเนียนเป็นสหกรณ์ประเภทที่ 7 - 8 ตามกฎกระทรวงกำหนดประเภทสหกรณ์ที่รับจดทะเบียน พ.ศ. 2548

ปัจจุบันผลการดำเนินงานของสหกรณ์ในธุรกิจต่าง ๆ ได้สร้างความเชื่อถือ เป็นที่ไว้วางใจของสมาชิก จนทำให้จำนวนสหกรณ์ จำนวนสมาชิก ปริมาณเงินทุน และผลกำไรของสหกรณ์เพิ่มขึ้นทุกปี การสหกรณ์ในประเทศไทยจึงมีความสำคัญต่อเศรษฐกิจของประเทศ โดยเฉพาะต่อประชาชนที่ยากจน สหกรณ์จะเป็นสถาบันทางเศรษฐกิจและสังคมที่ช่วยแก้ไขปัญหาในการประกอบอาชีพ และช่วยยกระดับความเป็นอยู่ของประชาชนให้ดีขึ้น

1.2 คณะกรรมการพัฒนาการสหกรณ์แห่งชาติและนายทะเบียน

1.2.1 คณะกรรมการพัฒนาการสหกรณ์แห่งชาติ (คพช.)

คณะกรรมการพัฒนาการสหกรณ์แห่งชาติ คพช. ได้รับการแต่งตั้งตามพระราชบัญญัติสหกรณ์ พ.ศ. 2542 และแก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2553 เพื่อกำกับและส่งเสริมสหกรณ์ และทำหน้าที่กำหนดนโยบาย ส่งเสริมสนับสนุน คุ้มครอง และวางแผนพัฒนาสหกรณ์ของประเทศไทยอย่างเป็นรูปธรรม รวมทั้งสนับสนุนให้เกิดความร่วมมือระหว่างภาคสหกรณ์ ภาคเอกชนและภาครัฐในการพัฒนากิจการสหกรณ์

พระราชบัญญัติสหกรณ์ พ.ศ. 2542 และ พ.ศ. 2562 กำหนดให้มีคณะกรรมการพัฒนาการสหกรณ์แห่งชาติ (คพช.) ประกอบด้วย

1. รัฐมนตรีเป็นประธานกรรมการ
2. ปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์เป็นรองประธานกรรมการ
3. ปลัดกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์
4. ปลัดกระทรวงพาณิชย์
5. ปลัดกระทรวงศึกษาธิการ
6. ปลัดกระทรวงอุตสาหกรรม
7. เลขาธิการคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ
8. อธิบดีกรมตรวจบัญชีสหกรณ์
9. ผู้อำนวยการสำนักงบประมาณ
10. ผู้อำนวยการสำนักงานเศรษฐกิจการคลัง
11. ผู้จัดการใหญ่ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร
12. ประธานกรรมการธนาคารอิสลามแห่งประเทศไทย
13. ผู้แทนสันนิบาตสหกรณ์แห่งประเทศไทยซึ่งเป็นกรรมการดำเนินการ
14. ประธานกรรมการดำเนินการชุมนุมสหกรณ์ระดับประเทศประเภทละหนึ่งคน
15. ประธานคณะกรรมการกลางกลุ่มเกษตรกรระดับประเทศหนึ่งคนเป็นกรรมการโดยตำแหน่ง

16. ผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งรัฐมนตรีแต่งตั้งไม่เกิน 5 คน โดยให้กรรมการพัฒนาการสหกรณ์แห่งชาติซึ่งเป็นกรรมการโดยตำแหน่ง ทำหน้าที่คัดเลือกผู้ที่มีความเชี่ยวชาญในด้านการบริหารสหกรณ์ การเงิน การตลาด การเกษตร กฎหมาย หรือดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม เพื่อเสนอให้รัฐมนตรีแต่งตั้ง ซึ่งจะอยู่ในตำแหน่งคราวละสองปี

17. อธิบดีกรมส่งเสริมสหกรณ์

18. ผู้อำนวยการสำนักนโยบายสหกรณ์แห่งประเทศไทย

1.2.2 อำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการพัฒนาการสหกรณ์แห่งชาติ (คพช.)

มีดังต่อไปนี้

1. เสนอความเห็นต่อคณะรัฐมนตรีในเรื่องนโยบายและแนวทางในการพัฒนาการสหกรณ์ให้สอดคล้องกับภาวะเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ

2. กำหนดนโยบายและแผนพัฒนาการสหกรณ์ให้สอดคล้องกับระยะเวลาของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

3. กำหนดแนวทางในการส่งเสริมและสนับสนุนการขยายธุรกิจและกิจการของสหกรณ์ รวมทั้งการร่วมมือกับภาคเอกชนให้มีส่วนร่วมในการพัฒนาการสหกรณ์

4. กำหนดแนวทางในการประสานงานระหว่างส่วนราชการ รัฐวิสาหกิจหรือภาคเอกชน เพื่อให้การส่งเสริมสนับสนุนกิจการของสหกรณ์

5. พิจารณาแก้ไขปัญหาและอุปสรรค ตลอดจนข้อขัดข้องที่ทำให้นโยบายและแผนการพัฒนาการสหกรณ์ไม่อาจบรรลุเป้าหมาย

6. พิจารณาเรื่องอื่นใดที่เกี่ยวข้องกับสหกรณ์ตามที่คณะรัฐมนตรีมอบหมาย

7. มีอำนาจและหน้าที่ตามที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติ

คณะกรรมการพัฒนาการสหกรณ์แห่งชาติ ได้แต่งตั้งคณะอนุกรรมการ จำนวน 8 คณะ คือ

1. คณะอนุกรรมการการลงทุน

2. คณะอนุกรรมการสรรหาผู้ทรงคุณวุฒิในคณะกรรมการพัฒนาการสหกรณ์แห่งชาติ

3. คณะอนุกรรมการพัฒนาบุคลากรสหกรณ์

4. คณะอนุกรรมการส่งเสริม สนับสนุนการขยายธุรกิจ และกิจการสหกรณ์

5. คณะอนุกรรมการพัฒนาชุมชนสหกรณ์ให้มีคุณสมบัติตามหลักเกณฑ์และเงื่อนไขการเป็นชุมชนสหกรณ์ระดับประเทศ

6. คณะอนุกรรมการขับเคลื่อนแผนพัฒนาการสหกรณ์ ฉบับที่ 5 (พ.ศ. 2566 - 2570)

7. คณะอนุกรรมการติดตามและประเมินผลแผนพัฒนาสหกรณ์ ฉบับที่ 5 (พ.ศ. 2566 - 2570)

8. คณะอนุกรรมการจัดทำแผนพัฒนาสหกรณ์ ฉบับที่ 5 (พ.ศ. 2566 - 2570)

1.2.3 กองทุนพัฒนาสหกรณ์ (Cooperative Development Fund)

กองทุนพัฒนาสหกรณ์ (กพส.) เป็นกองทุนที่จัดตั้งขึ้นตามพระราชบัญญัติสหกรณ์ พ.ศ. 2542 มีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นทุนส่งเสริมกิจการของสหกรณ์ โดยการรวบรวมเงินทุนหมุนเวียนต่าง ๆ ที่กรมส่งเสริม

สหกรณ์รับผิดชอบให้ออนมาเป็นของกองทุนพัฒนาสหกรณ์ ซึ่งเป็นแหล่งเงินทุนที่สนับสนุนการดำเนินงานของสหกรณ์ทุกประเภท ในการให้สินเชื่อแก่สหกรณ์ในการดำเนินธุรกิจ เพื่อเป็นทุนหมุนเวียนในการให้เงินกู้แก่สมาชิก การรวบรวมผลผลิต การจัดหาสินค้ามาจำหน่าย เป็นเงินกู้ระยะสั้น 1 ปี การลงทุนในสินทรัพย์เป็นเงินกู้ระยะยาวไม่เกิน 15 ปี อัตราดอกเบี้ยร้อยละ 1.5 - 5.5 ต่อปี ตามชั้นลูกหนี้ซึ่งจะมีการจัดชั้นทุกปี และโครงการพิเศษอื่นอีกในอัตราดอกเบี้ยร้อยละ 1 ต่อปี สหกรณ์ทุกประเภทสามารถเข้าถึงแหล่งเงินทุนได้ ทุนของ กพช. ประกอบด้วย

1. เงินอุดหนุนที่ได้รับจากงบประมาณแผ่นดิน
2. เงินและทรัพย์สินที่มีผู้มอบให้
3. เงินและทรัพย์สินที่ตกเป็นของ กพส.
4. เงินที่ได้จากการจำหน่ายทรัพย์สินที่ได้รับมาตาม (2) และ (3)
5. ดอกผลรายได้หรือประโยชน์อื่นใดของ กพส. เงินและทรัพย์สินของ กพส. ตามวรรคหนึ่งให้นำส่งเข้าบัญชี กพส. โดยไม่ต้องนำส่งคลังเป็นรายได้แผ่นดิน

1.2.4 นายทะเบียนสหกรณ์

อธิบดีกรมส่งเสริมสหกรณ์เป็นนายทะเบียนสหกรณ์ และให้นายทะเบียนสหกรณ์แต่งตั้งข้าราชการในสังกัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ซึ่งดำรงตำแหน่งไม่ต่ำกว่าผู้อำนวยการกองหรือเทียบเท่าเป็นรองนายทะเบียนสหกรณ์ มีอำนาจหน้าที่ตามที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติหรือตามที่นายทะเบียนสหกรณ์มอบหมาย

อำนาจหน้าที่ของนายทะเบียนสหกรณ์ มีดังต่อไปนี้

1. รับผิดชอบ ส่งเสริม ช่วยเหลือ แนะนำและกำกับดูแลสหกรณ์ให้เป็นไปตามบทแห่งพระราชบัญญัติและกฎหมายอื่น
2. กำหนดระบบบัญชี ตลอดจนสมุดและแบบรายงานต่าง ๆ ที่สหกรณ์ต้องยื่นต่อนายทะเบียนสหกรณ์ รวมทั้งแบบพิมพ์อื่น ๆ ที่ต้องใช้ในการปฏิบัติตามพระราชบัญญัติ
3. แต่งตั้งผู้สอบบัญชี ผู้ตรวจการสหกรณ์ และผู้ชำระบัญชี
4. ออกคำสั่งให้มีการตรวจสอบหรือไต่สวนเกี่ยวกับการจัดตั้งการดำเนินงานหรือฐานะการเงินของสหกรณ์ หรือให้จัดทำแผนปรับปรุงการดำเนินงานของสหกรณ์
5. สั่งให้ระงับการดำเนินงานทั้งหมดหรือบางส่วนของสหกรณ์ หรือให้เลิกสหกรณ์ถ้าสหกรณ์กระทำการหรืองดเว้นการกระทำอันอาจจะก่อให้เกิดความเสียหายแก่สหกรณ์หรือสมาชิก
6. ถอนชื่อสหกรณ์ออกจากทะเบียนสหกรณ์
7. จัดทำรายงานประจำปีแยกตามประเภทสหกรณ์เสนอต่อคณะกรรมการพัฒนาการสหกรณ์แห่งชาติ
8. ออกระเบียบหรือคำสั่งเพื่อให้มีการปฏิบัติตามพระราชบัญญัติ และเพื่อประโยชน์ในการดำเนินกิจการของสหกรณ์

9. กระทำการอื่นใดตามที่พระราชบัญญัตินี้กำหนดให้เป็นอำนาจหน้าที่ของนายทะเบียนสหกรณ์ หรือตามที่รัฐมนตรีมอบหมาย

1.3 กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับสหกรณ์

ประเทศไทยมีการตราพระราชบัญญัติและกฎหมายต่าง ๆ เพื่อกำกับ ควบคุม ดูแล ส่งเสริม สนับสนุน และกำหนดวิธีการปฏิบัติงาน การบันทึกรายการทางบัญชีของสหกรณ์แต่ละประเภท รวมทั้งการจัดสรรเงิน งบประมาณ การแต่งตั้งคณะกรรมการ คณะอนุกรรมการหลายคณะจากหลายหน่วยงาน เพื่อสนับสนุน กิจการสหกรณ์ให้เจริญก้าวหน้ายิ่งขึ้น โดยมีกฎหมายที่สำคัญดังนี้

1. พระราชบัญญัติสหกรณ์ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2562 เป็นกฎหมายเกี่ยวกับการจัดตั้ง การกำกับ ดูแลและส่งเสริมสหกรณ์ซึ่งมีการแก้ไข ปรับปรุงมาตั้งแต่พระราชบัญญัติสหกรณ์ พ.ศ. 2542 (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2553 เป็นกฎหมายและบทบัญญัติเกี่ยวกับ คณะกรรมการพัฒนาการสหกรณ์แห่งชาติ (คพช.) กองทุนพัฒนาสหกรณ์ การจัดตั้งและการจดทะเบียนสหกรณ์ ข้อบังคับและการแก้ไขเพิ่มเติม การดำเนินงานของสหกรณ์ การสอบบัญชี การเลิกสหกรณ์ การชำระบัญชีสหกรณ์ การควบสหกรณ์เข้ากัน การแยกสหกรณ์ ชุมนุมสหกรณ์ สันนิบาตสหกรณ์แห่งประเทศไทย บทกำหนดโทษ

2. พระราชกฤษฎีกาว่าด้วยกลุ่มเกษตรกร พ.ศ. 2547 เป็นกฎหมายที่ส่งเสริม สนับสนุนให้บุคคล ที่ประกอบอาชีพเกษตรรวมตัวกันไม่น้อยกว่า 30 คน จัดตั้งเป็นกลุ่มเกษตรกรเพื่อช่วยเหลือซึ่งกันและกัน โดยรวมทุนกันจดทะเบียนเป็นกลุ่มเกษตรกรตามที่นายทะเบียนสหกรณ์กำหนด

3. กฎกระทรวงที่ออกตามความในพระราชบัญญัติสหกรณ์หลายฉบับ ที่สำคัญมีดังนี้

- 3.1 กฎกระทรวง ฉบับที่ 374 (พ.ศ. 2564) ว่าด้วยการจำหน่ายหนี้สูญจากบัญชีลูกหนี้
- 3.2 การดำเนินงานและการกำกับดูแลสหกรณ์ออมทรัพย์และสหกรณ์เครดิตยูเนี่ยน พ.ศ. 2564
- 3.3 กำหนดอัตราค่าบำรุงสันนิบาตสหกรณ์แห่งประเทศไทย พ.ศ. 2560
- 3.4 การดำรงสินทรัพย์สภาพคล่องของสหกรณ์ พ.ศ. 2550
- 3.5 กำหนดประเภทของสหกรณ์ที่จะรับจดทะเบียน พ.ศ. 2548

4. ประกาศนายทะเบียนสหกรณ์ เพื่อการปฏิบัติงานของสหกรณ์ ดังนี้

- 4.1 กำหนดอัตราดอกเบี้ยเงินรับฝากของสหกรณ์ (พ.ศ. 2564)
- 4.2 การพิจารณาให้ความเห็นชอบวงเงินการกู้ยืมหรือการค้ำประกันเป็นกรณีพิเศษ (พ.ศ. 2563)
- 4.3 การประมาณการค่าเผื่อนี้สงสัยจะสูญตามมาตรการให้ความช่วยเหลือด้านหนี้สิน และการปรับโครงสร้างหนี้ของสมาชิกสหกรณ์ (พ.ศ. 2563)
- 4.4 มาตรการให้ความช่วยเหลือด้านหนี้สินและการปรับโครงสร้างหนี้ของสมาชิกสหกรณ์ (พ.ศ. 2563)
- 4.5 ประกาศนายทะเบียนสหกรณ์ ว่าด้วยความสัมพันธ์ของสมาชิกสมทบกับสหกรณ์หรือสมาชิกสหกรณ์ (พ.ศ. 2563)

4.6 คำนियามวงเงินการกู้ยืมหรือการค้ำประกันของสหกรณ์ (30/04/2561)

5. ประกาศกรมตรวจบัญชีสหกรณ์

5.1 หลักเกณฑ์วิธีการ และเงื่อนไขในการจัดทำรายการย่อแสดงสินทรัพย์และหนี้สิน (พ.ศ. 2564)

5.2 การประมาณการค่าเผื่อหนี้สงสัยจะสูญตามระเบียบนายทะเบียนสหกรณ์ ว่าด้วยการบัญชีของสหกรณ์และกลุ่มเกษตรกร พ.ศ. 2563

5.3 การประมาณการค่าเผื่อหนี้สงสัยจะสูญ พ.ศ. 2563

5.4 การควบคุมคุณภาพงานสอบบัญชี พ.ศ. 2563

5.5 หลักเกณฑ์การแต่งตั้งข้าราชการกรมตรวจบัญชีสหกรณ์เป็นผู้สอบบัญชีสหกรณ์ พ.ศ. 2562

5.6 หลักเกณฑ์การพิจารณาให้ความเห็นชอบวงเงินการกู้ยืมหรือการค้าประกันของสหกรณ์ พ.ศ. 2561

5.7 หลักเกณฑ์การพิจารณาและวิธีการเสนอชื่อผู้สอบบัญชีภาคเอกชนเพื่อแต่งตั้งเป็นผู้สอบบัญชีสหกรณ์ พ.ศ. 2560 (เพิ่มเติม)

5.8 รูปแบบรายการย่อแสดงสินทรัพย์และหนี้สิน (พ.ศ. 2560)

6. ประกาศคณะกรรมการพัฒนาการสหกรณ์แห่งชาติ

6.1 ข้อกำหนดการฝากหรือลงทุนอย่างอื่นของสหกรณ์ พ.ศ. 2563

6.2 ข้อกำหนดการฝากหรือลงทุนอย่างอื่นของสหกรณ์ พ.ศ. 2558

กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการบัญชีสหกรณ์ข้างต้น มีรายละเอียดที่นำมาใช้กับระบบบัญชีสหกรณ์ในหนังสือเล่มนี้ตามเนื้อหาแต่ละบทเรียน นอกจากกฎหมายและประกาศต่าง ๆ ข้างต้น ยังมีกฎกระทรวง คำสั่ง ระเบียบ และคำแนะนำด้านบัญชีซึ่งสามารถหาข้อมูลเพิ่มเติมได้ที่กรมตรวจบัญชีสหกรณ์ จากเว็บไซต์ <https://www.cad.go.th>

1.4 หลักการสหกรณ์

หลักการสหกรณ์ คือ “แนวทางที่สหกรณ์ยึดถือปฏิบัติเพื่อให้คุณค่าทางสหกรณ์เกิดผลเป็นรูปธรรม” ซึ่งประกอบด้วยหลักการที่สำคัญรวม 7 ประการ กล่าวคือ

หลักการที่ 1 การเป็นสมาชิกโดยสมัครใจและเปิดกว้าง (Voluntary and Open Membership)

1. พึงตระหนักว่าการเข้าและออกจากการเป็นสมาชิก จะต้องเป็นไปโดยความสมัครใจของบุคคล (คำว่า “บุคคล” หมายถึง ทั้งบุคคลธรรมดาและนิติบุคคล) ไม่ใช่ถูกชักจูง โน้มน้าว ล่อลวง บังคับ ช่มชู้จากผู้อื่น

2. การกำหนดคุณสมบัติสมาชิกของสหกรณ์ต่าง ๆ เพื่อให้ได้บุคคลที่เข้ามาเป็นสมาชิก ซึ่งสามารถร่วมกันดำเนินกิจกรรมในสหกรณ์ได้ และไม่สร้างปัญหาความเดือดร้อนให้แก่เพื่อนสมาชิกและสหกรณ์

3. สมาชิกสมทบควรมีแต่เฉพาะสหกรณ์บางประเภทที่มีลักษณะพิเศษและจำเป็นเท่านั้น ไม่ควรให้มีในสหกรณ์ทั่วไปหรือทุกประเภท เพราะตามปกติสมาชิกสมทบมาจากบุคคลซึ่งขาดคุณสมบัติที่จะเป็นสมาชิกธรรมดา หากสหกรณ์ได้รับสมาชิกสมทบจำนวนมากอาจกระทบต่อการส่งเสริมผลประโยชน์ของสมาชิกธรรมดาได้ แม้ว่ากฎหมายจะได้ห้ามมิให้สมาชิกสมทบมีสิทธิบางประการก็ตาม

หลักการที่ 2 การควบคุมโดยสมาชิกตามหลักประชาธิปไตย (Democratic Member Control)

พึงตระหนักว่าเป็นหน้าที่ของสมาชิกทุกคนที่จะต้องร่วมแรงกายใจ และสติปัญญาในการดำเนินการและควบคุมดูแลการดำเนินงานของสหกรณ์ ตามวิถีทางประชาธิปไตย เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล โดยผ่านช่องทางหรือองค์กรต่าง ๆ เช่น คณะกรรมการดำเนินการ ผู้ตรวจสอบกิจการและที่ประชุมใหญ่

หลักการที่ 3 การมีส่วนร่วมทางเศรษฐกิจของสมาชิก (Member Economic Participation)

1. หลักการมุ่งเน้นให้สมาชิกทุกคนพึงตระหนักว่าบทบาทที่สำคัญของตน คือ การที่ต้องเป็นทั้งเจ้าของและลูกค้าในคนเดียวกัน (Co-owners and Customers) จึงต้องทำหน้าที่เป็นผู้สมทบทุน ผู้ควบคุม และผู้อุดหนุน หรือผู้ใช้บริการของสหกรณ์ มิใช่มาเป็นสมาชิกเพียงเพื่อมุ่งหวังได้รับประโยชน์จากสหกรณ์เท่านั้น

2. การจัดสรรกำไรสุทธิเพื่อความเป็นธรรมแก่สมาชิก ส่วนหนึ่งต้องกันไว้เป็นทุนสำรอง ซึ่งจะนำไปแบ่งกันมิได้ แต่เป็นทุนเพื่อพัฒนาสหกรณ์ของสมาชิกถือว่าเป็นทุนทางสังคม กำไรสุทธิที่เหลืออาจแบ่งเป็นเงินปันผลในอัตราจำกัด และเป็นเงินเฉลี่ยคืนตามส่วนแห่งธุรกิจ

หลักการที่ 4 การปกครองตนเองและความเป็นอิสระ (Autonomy and Independence)

1. สมาชิก กรรมการ และพนักงานสหกรณ์ รวมทั้งหน่วยงานส่งเสริมสหกรณ์ต้องสำนึกและตระหนักอยู่เสมอว่าสหกรณ์เป็นองค์กรช่วยตนเองและปกครองตนเอง เพราะฉะนั้นสหกรณ์ต้องเป็นอิสระในการตัดสินใจ หรือทำสัญญาใดก็ตามเงื่อนไขที่สหกรณ์ยอมรับได้กับบุคคลภายนอกหรือรัฐบาล

2. การรับความช่วยเหลือหรือสนับสนุนจากรัฐหรือบุคคลภายนอกไม่ขัดกับหลักความเป็นอิสระของสหกรณ์ หากผู้ให้ความช่วยเหลือมุ่งหมายให้สหกรณ์ช่วยเหลือตนเองได้ และควบคุมตามหลักประชาธิปไตย รวมทั้งธำรงไว้ซึ่งความเป็นตัวของตัวเองของสหกรณ์

หลักการที่ 5 การศึกษา ฝึกอบรมและสารสนเทศ (Education, Training and Information)

1. หลักการข้อนี้เป็นจุดอ่อนของสหกรณ์ในประเทศไทยทุกระดับ ทั้งสหกรณ์ขั้นปฐมและสหกรณ์ขั้นสูง เพราะขาดแผนแม่บทในการพัฒนาการศึกษาทางสหกรณ์ให้เป็นบทบาท และความรับผิดชอบของขบวนการสหกรณ์อย่างแท้จริง ทั้ง ๆ ที่เริ่มให้มีการจัดตั้งกองทุนสะสม จัดสหภาพสหกรณ์จากกำไรของสหกรณ์มาตั้งแต่ พ.ศ. 2492 และแม้จะมีการจัดตั้งสันนิบาตสหกรณ์แห่งประเทศไทยและมีชุมนุมสหกรณ์ระดับชาติบ้างแล้ว ส่วนราชการที่ทำหน้าที่ส่งเสริมสหกรณ์ยังคงดำเนินการให้การศึกษาและฝึกอบรมทางสหกรณ์ ซึ่งเข้าซ้อนกับขบวนการสหกรณ์โดยไม่มีเป้าหมายที่ชัดเจน ที่จะทำให้ขบวนการสหกรณ์สามารถรับผิดชอบการให้การศึกษาและฝึกอบรมทางสหกรณ์ได้ด้วยตนเองในที่สุด โดยมีหน่วยงานของรัฐทำหน้าที่ให้การสนับสนุนตามความจำเป็น และเน้นการฝึกอบรมข้าราชการให้ปฏิบัติหน้าที่อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

2. การศึกษาฝึกอบรมและสารสนเทศมีความมุ่งหมายและเน้นกลุ่มเป้าหมาย ดังนี้

2.1 การศึกษามุ่งให้สมาชิกและบุคคลทั่วไปซึ่งถือว่าเป็นผู้ที่จะเป็นสมาชิกในอนาคตมีความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับสหกรณ์ รวมทั้งมีความสำนึกและตระหนักในสิทธิและหน้าที่ของสมาชิก หรือให้เป็นผู้มีจิตวิญญาณสหกรณ์

2.2 การฝึกอบรมมุ่งให้กรรมการ ผู้จัดการและพนักงานสหกรณ์ มีความรู้ ความสามารถ และทักษะ รวมทั้งความรับผิดชอบในบทบาทหน้าที่ของตน

2.3 ส่วนสารสนเทศมุ่งให้บุคคลทุกกลุ่ม โดยเฉพาะอย่างยิ่ง สำหรับเยาวชนและผู้นำด้านความคิดเห็น เช่น ผู้นำชุมชน นักหนังสือพิมพ์ นักเขียน ผู้นำองค์กร พัฒนาชุมชน ฯลฯ โดยเน้นการติดต่อสื่อสาร 2 ทาง

3. หลักสูตรและเนื้อหาของการศึกษาอบรมควรครอบคลุมทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และวัฒนธรรม

หลักการที่ 6 การร่วมมือระหว่างสหกรณ์ (Cooperation among Cooperatives)

1. การร่วมมือระหว่างสหกรณ์เป็นหลักการเดียวกันกับการร่วมมือระหว่างบุคคลธรรมดาในการจัดตั้งสหกรณ์ ซึ่งจะก่อให้เกิดการประหยัดด้วยขนาด มีอำนาจการต่อรองสูงขึ้น และนำไปสู่การรับใช้สมาชิกอย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

2. การร่วมมือระหว่างสหกรณ์อาจทำได้ทั้งในแนวนอนและแนวตั้ง ในแนวนอนสหกรณ์ทุกสหกรณ์ไม่ว่าประเภทเดียวกันหรือไม่ สามารถร่วมมือกันได้ในทุกระดับเพื่อประโยชน์สูงสุดของสมาชิกและขบวนการสหกรณ์ ในแนวตั้งสหกรณ์ท้องถิ่นประเภทเดียวกันควรรวมตัวกันทางธุรกิจเป็นชุมนุมสหกรณ์ระดับภูมิภาค หรือระดับประเทศ และระดับระหว่างประเทศ และสหกรณ์ทุกประเภท ทุกระดับทุกสหกรณ์ควรรวมตัวกันเป็นองค์การสหกรณ์สูงสุด (Apex Organization) เพื่อประโยชน์ในการส่งเสริมด้านอุดมการณ์ การศึกษา การฝึกอบรม การส่งเสริมแนะนำ การกำกับดูแล การตรวจสอบ การวิจัย และการพัฒนา ฯลฯ

3. วัตถุประสงค์สำคัญของการร่วมมือระหว่างสหกรณ์ คือ เพื่อให้สหกรณ์สามารถอำนวยความสะดวกทางเศรษฐกิจ เพราะฉะนั้นสหกรณ์ท้องถิ่นแต่ละสหกรณ์ และสหกรณ์ชั้นสูงต้องเป็นสหกรณ์ที่มีความเข้มแข็งและยั่งยืน มีชีวิตชีวา (Viable & Sustainable) และร่วมมือกันในลักษณะของ “ระบบรวม” หรือเป็นเอกภาพ

หลักการที่ 7 การเอื้ออาทรต่อชุมชน (Concern for Community)

1. สหกรณ์เป็นองค์การทางเศรษฐกิจและสังคม และเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนที่สหกรณ์ตั้งอยู่ ฉะนั้นการดำเนินงานของสหกรณ์ต้องเป็นไปเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนของชุมชนนั้น ๆ ซึ่งหมายความว่า เป็นการพัฒนาที่ไม่ทำลายทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมและระบบนิเวศ หรือเป็นการพัฒนาที่สนองความต้องการและความใฝ่ฝันของคนรุ่นปัจจุบัน โดยไม่ทำลายโอกาส ความสามารถ และอนาคตของคนรุ่นหลัง

2. เนื่องจากสมาชิกสหกรณ์ก็เป็นสมาชิกของชุมชนนั่นเอง สหกรณ์จึงควรมีส่วนช่วยเหลือในการพัฒนาชุมชนนั้นแบบยั่งยืน

สรุปสาระสำคัญ |

สหกรณ์เป็นธุรกิจที่เกิดจากการรวมตัวของสมาชิกโดยความสมัครใจโดยอาศัยหลักการช่วยเหลือตนเองและช่วยเหลือซึ่งกันและกัน การดำเนินงานของสหกรณ์เป็นไปเพื่อสนองความต้องการของสมาชิกและเพื่อประโยชน์ของสมาชิก สหกรณ์แห่งแรกในประเทศไทย คือ สหกรณ์วัดจันทร์ไม่จำกัดสินใช้ ตั้งอยู่ที่อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก จัดทะเบียนตามพระราชบัญญัติสมาคมเพิ่มเติม ก่อตั้งขึ้นเมื่อวันที่ 26 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2549 (ที่ประชุมคณะรัฐมนตรี จึงกำหนดให้วันที่ 26 กุมภาพันธ์ ของทุกปีเป็นวันสหกรณ์แห่งชาติ) โดยมีพระราชวรรังสฤษฎ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ์ เป็นนายทะเบียนสหกรณ์คนแรก

พระราชบัญญัติสหกรณ์ พ.ศ. 2542 และ พ.ศ. 2562 กำหนดให้มีคณะกรรมการพัฒนาการสหกรณ์แห่งชาติ (คพช.) เพื่อกำกับและส่งเสริมสหกรณ์ทำหน้าที่กำหนดนโยบาย ส่งเสริม สนับสนุน ค้ำครอง และวางแผนพัฒนาสหกรณ์ของประเทศอย่างเป็นรูปธรรม รวมทั้งสนับสนุนให้เกิดความร่วมมือระหว่างสหกรณ์ทั้งภาคเอกชนและภาครัฐ โดยมีรัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์เป็นประธาน และมีอธิบดีกรมส่งเสริมสหกรณ์เป็นนายทะเบียนสหกรณ์

หลักการสหกรณ์ คือ แนวทางที่สหกรณ์ยึดถือปฏิบัติเพื่อให้คุณค่าทางสหกรณ์เกิดเป็นรูปธรรม ประกอบด้วยหลักการที่สำคัญ 7 ประการ คือ 1. การเป็นสมาชิกโดยสมัครใจและเปิดกว้าง 2. การควบคุมโดยสมาชิกตามหลักประชาธิปไตย 3. การมีส่วนร่วมทางเศรษฐกิจโดยสมาชิก 4. การปกครองตนเองและความเป็นอิสระ 5. การให้การศึกษา ฝึกอบรมและสารสนเทศ 6. การร่วมมือระหว่างสหกรณ์ 7. การเอื้ออาทรต่อสมาคม

แบบฝึกหัด

บทเรียนที่ 1 สหกรณ์และกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับสหกรณ์

ตอนที่ 1 จงตอบคำถามต่อไปนี้

- อธิบายความหมายของ “สหกรณ์”
- บอกความเป็นมาของสหกรณ์ในประเทศไทยมาโดยสังเขป
- คณะกรรมการพัฒนาการสหกรณ์แห่งชาติ ตามพระราชบัญญัติสหกรณ์มีใครบ้าง
- กองทุนพัฒนาสหกรณ์มีแหล่งที่มาของเงินทุนอย่างไร จงอธิบายนายทะเบียนสหกรณ์ มีอำนาจหน้าที่อะไรบ้าง อธิบาย
- นายทะเบียนสหกรณ์ มีอำนาจหน้าที่อะไรบ้าง อธิบาย
- จงอธิบายหลักการสหกรณ์ เรื่องการเป็นสมาชิกโดยสมัครใจและเปิดกว้าง
- จงอธิบายหลักการสหกรณ์ เรื่องการมีส่วนร่วมทางเศรษฐกิจของสมาชิก
- จงอธิบายหลักการสหกรณ์ เรื่องการปกครองตนเองและความเป็นอิสระ
- จงอธิบายหลักการสหกรณ์ เรื่องการร่วมมือระหว่างสหกรณ์
- จงอธิบายหลักการสหกรณ์ เรื่องการเอื้ออาทรต่อชุมชน

ตอนที่ 2 จงเลือกคำตอบที่ถูกต้องที่สุดเพียงคำตอบเดียว

- ข้อใด**ไม่ใช่**แหล่งที่มาของกองทุนพัฒนาสหกรณ์คือข้อใด
 - เงินอุดหนุนที่ได้รับจากงบประมาณแผ่นดิน
 - เงินและทรัพย์สินที่มีผู้มอบให้
 - เงินที่ได้จากการจำหน่ายของ กพช.
 - เงินผลประโยชน์ที่สหกรณ์ให้กับบุคคลที่มีใช้สมาชิกด้วยอัตราดอกเบี้ยสูง
- อำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการพัฒนาการสหกรณ์แห่งชาติคือข้อใด
 - แต่งตั้งผู้สอบบัญชี ผู้ตรวจการสหกรณ์ และผู้ชำระบัญชี
 - แก้ไขปัญหา อุปสรรค และข้อขัดข้องที่ทำให้นโยบายและแผนการพัฒนาการสหกรณ์
 - รับจดทะเบียนส่งเสริมช่วยเหลือแนะนำและกำกับดูแลสหกรณ์
 - สั่งให้ระงับการดำเนินงานทั้งหมดหรือบางส่วนของสหกรณ์
- ธุรกิจที่เกิดจากการรวมตัวกันของสมาชิกด้วยความสมัครใจ โดยอาศัยหลักการช่วยเหลือตนเองและช่วยเหลือซึ่งกันและกันเพื่อประโยชน์ของสมาชิก หมายถึงข้อใด

ก. สมาชิกสหกรณ์	ข. ประโยชน์ของสหกรณ์
ค. ความหมายของสหกรณ์	ง. กฎหมายสหกรณ์

แบบทดสอบคู่ขนาน

4. ผู้ที่ทำหน้าที่เป็นนายทะเบียนสหกรณ์แห่งชาติคือข้อใด
 - ก. ปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์
 - ข. ผู้แทนสันนิบาตสหกรณ์แห่งประเทศไทย
 - ค. อธิบดีกรมตรวจบัญชีสหกรณ์
 - ง. อธิบดีกรมส่งเสริมสหกรณ์
5. ทำให้ผู้ที่เป็นสมาชิกมีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับสหกรณ์ มีความสำนึกและตระหนักในสิทธิและหน้าที่ของสมาชิก หรือให้ผู้มีจิตวิญญานสหกรณ์ ถือว่าเป็นหลักการสหกรณ์ข้อใด
 - ก. มีส่วนร่วมทางเศรษฐกิจของสมาชิก
 - ข. หลักการศึกษา ฝึกอบรมและสารสนเทศ
 - ค. หลักการร่วมมือระหว่างสหกรณ์
 - ง. การปกครองตนเองและความเป็นอิสระ
6. หลักการจัดทำบัญชีตามระเบียบนายทะเบียนสหกรณ์ คือข้อใด
 - ก. เก็บรักษาสมุดบัญชีและเอกสารประกอบการลงบัญชีไว้ไม่น้อยกว่า 10 ปี
 - ข. บันทึกรายการเงินสดในวันเกิดรายการ และรายการอื่นบันทึกภายใน 3 วัน
 - ค. บันทึกบัญชีให้เป็นปัจจุบันทุกวันและเก็บเอกสารประกอบการลงบัญชีไว้ไม่น้อยกว่า 5 ปี
 - ง. สหกรณ์ต้องเก็บรักษาสมุดบัญชีและเอกสารประกอบการลงบัญชีไว้ที่สำนักงานบัญชีของสหกรณ์

ให้พิจารณาหลักการสหกรณ์ข้างล่างนี้แล้วนำไปใช้เป็นคำตอบ ข้อ 7 - 8

- ก. เป็นสมาชิกโดยสมัครใจและเปิดกว้าง
- ข. ควบคุมโดยสมาชิกตามหลักประชาธิปไตย
- ค. มีส่วนร่วมทางเศรษฐกิจของสมาชิก
- ง. การปกครองตนเองและความเป็นอิสระ

7. จัดสรรกำไรสุทธิเพื่อความเป็นธรรมแก่สมาชิก โดยกันส่วนหนึ่งไว้เป็นทุนสำรอง และแบ่งเงินปันผลในอัตราจำกัด เป็นเงินเฉลี่ยคืนตามส่วนแห่งธุรกิจ
8. สมาชิก กรรมการ และหน่วยงานส่งเสริมสหกรณ์เข้าใจว่าสหกรณ์เป็นองค์การช่วยตนเองและปกครองตนเองจึงมีอิสระในการตัดสินใจหรือทำสัญญากับบุคคลภายนอกหรือรัฐบาล
9. การดำเนินงานของสหกรณ์เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนของชุมชน โดยไม่ทำลายทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อมและระบบนิเวศ เป็นหลักการสหกรณ์ข้อใด
 - ก. มีส่วนร่วมทางเศรษฐกิจของสมาชิก
 - ข. หลักการร่วมมือระหว่างสหกรณ์
 - ค. การปกครองตนเองและความเป็นอิสระ
 - ง. หลักการเอื้ออาทรต่อชุมชน
10. หลักการเป็นสมาชิกสหกรณ์โดยสมัครใจและเปิดกว้าง ข้อใด**ไม่ถูกต้อง**
 - ก. สมาชิกมีทั้งบุคคลธรรมดาและนิติบุคคล
 - ข. สมาชิกต้องมาจากความสมัครใจ ไม่มีการชักจูง โน้มน้าวใด ๆ
 - ค. การเปิดรับสมาชิกสมทบจากคนในพื้นที่ได้อย่างไม่จำกัด
 - ง. การกำหนดคุณสมบัติสมาชิกของสหกรณ์ที่สามารถร่วมดำเนินกิจกรรมสหกรณ์ได้ และไม่สร้างปัญหาให้สมาชิกคนอื่น

ตอนที่ 3 จงอธิบายคำศัพท์ต่อไปนี้

1. Voluntary and Open Membership
2. Democratic Member Control
3. Member Economic Participation
4. Autonomy and Independence
5. Education, Training and Information
6. Cooperation among Cooperatives
7. Concern for Community
8. นายทะเบียนสหกรณ์
9. การคำนวณค่าเสื่อมราคาวิธีอัตราลดลง
ตามผลรวมจำนวนปี
10. ค่าใช้จ่ายรอตดบัญชี

ประเภทและ

การดำเนินธุรกิจของ สหกรณ์

2

บทเรียนที่

หัวเรื่องหลัก

- 2.1 ประเภทและลักษณะของสหกรณ์
- 2.2 สหกรณ์กับองค์กรธุรกิจรูปแบบอื่น
- 2.3 ลักษณะทั่วไปของสหกรณ์การเกษตร
- 2.4 โครงสร้างของสหกรณ์การเกษตร

สแกนดู
E-book 4 สี

ผลลัพธ์การเรียนรู้ระดับบทเรียน

อธิบายประเภท ลักษณะ โครงสร้างของสหกรณ์การเกษตร และการดำเนินธุรกิจของสหกรณ์ได้

แนวคิดหลัก

สหกรณ์ที่พระราชบัญญัติสหกรณ์รับรองทะเบียน แบ่งออกได้เป็น 8 ประเภท แต่ละประเภทมีลักษณะ วัตถุประสงค์ ประโยชน์ที่สมาชิกจะได้รับแตกต่างกัน สหกรณ์ยังมีความแตกต่างจากองค์กรธุรกิจอื่น เช่น ห้างหุ้นส่วน บริษัท รัฐวิสาหกิจ องค์กรการกุศล และสหภาพแรงงาน รวมถึงความรู้เรื่องลักษณะของสหกรณ์การเกษตร

สมรรถนะการเรียนรู้

แสดงความรู้เกี่ยวกับสหกรณ์แต่ละประเภท และการดำเนินงานของสหกรณ์การเกษตร

จุดประสงค์เชิงพฤติกรรม

1. อธิบายลักษณะ วัตถุประสงค์ ประโยชน์ของสหกรณ์แต่ละประเภท ตามพระราชบัญญัติสหกรณ์ได้
2. อธิบายลักษณะและโครงสร้างของสหกรณ์การเกษตรได้ถูกต้อง
3. มีทักษะในการกำหนดหน้าที่ ประเภทของธุรกิจและบริการของสหกรณ์การเกษตรที่มีประโยชน์ต่อสมาชิกได้
4. ประยุกต์ใช้ความรู้และทักษะในการบริหารจัดการสหกรณ์ที่แตกต่างจากธุรกิจรูปแบบอื่นได้ถูกต้อง
5. มีความละเอียดรอบคอบ ซื่อสัตย์ มีวินัย และมีเจตคติที่ดีต่อการปฏิบัติงานของสหกรณ์การเกษตร

เนื้อหาสาระ

สหกรณ์จัดตั้งขึ้นโดยคณะบุคคลซึ่งร่วมกันดำเนินการเพื่อประโยชน์ทางเศรษฐกิจและสังคมของสมาชิกโดยช่วยตนเองและช่วยเหลือซึ่งกันและกัน จัดตั้งขึ้นและจดทะเบียนเป็นนิติบุคคลก่อนนายทะเบียนสหกรณ์ ปัจจุบันพระราชบัญญัติสหกรณ์ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2562 มาตรา 33/1 กำหนดประเภทสหกรณ์ที่จะรับจดทะเบียนได้ 8 ประเภท วัตถุประสงค์และขอบเขตการดำเนินการสหกรณ์ให้เป็นไปตามที่กำหนดในกฎกระทรวง

2.1 ประเภทและลักษณะของสหกรณ์

พระราชบัญญัติสหกรณ์ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2562 มาตรา 33/1 กำหนดประเภทของสหกรณ์ที่จะรับจดทะเบียน แบ่งออกเป็น 8 ประเภท ดังนี้

1. สหกรณ์การเกษตร
2. สหกรณ์ออมทรัพย์
3. สหกรณ์ประมง
4. สหกรณ์ร้านค้า
5. สหกรณ์นิคม
6. สหกรณ์บริการ
7. สหกรณ์เครดิตยูเนียน

8. สหกรณ์อื่นตามที่กำหนดในกฎกระทรวง (จะมีได้กล่าวถึงรายละเอียด เนื่องจากเป็นไปตามที่กำหนดในกฎกระทรวง)

2.1.1 ประเภทของสหกรณ์

ตามพระราชบัญญัติสหกรณ์ดังกล่าว แบ่งออกเป็น 2 ชนิด ดังนี้

1. สหกรณ์จำกัด คือ สหกรณ์ที่สมาชิกมีความรับผิดชอบจำกัดเพียงไม่เกินจำนวนค่าหุ้นที่ยังใช้ไม่ครบมูลค่าหุ้นที่ตนถือ

2. สหกรณ์ไม่จำกัด คือ สหกรณ์ซึ่งสมาชิกทุกคนมีความรับผิดชอบร่วมกันในหนี้ทั้งปวงของสหกรณ์โดยไม่จำกัด

สหกรณ์ทั้ง 2 ชนิดนี้ยังสามารถแยกตามลักษณะบริการที่ทำให้แก่สมาชิก สามารถจำแนกออกเป็น 2 ภาค คือ

1. **สหกรณ์ภาคการเกษตร 3 ประเภท** ได้แก่ สหกรณ์การเกษตร สหกรณ์ประมง สหกรณ์นิคม
2. **สหกรณ์นอกภาคการเกษตร 4 ประเภท** ได้แก่ สหกรณ์ออมทรัพย์ สหกรณ์บริการ สหกรณ์ร้านค้า และสหกรณ์เครดิตยูเนียน

2.1.2 ลักษณะของสหกรณ์แต่ละประเภท

1. สหกรณ์การเกษตร เป็นสหกรณ์ที่จัดตั้งขึ้นในหมู่ผู้มีอาชีพทางการเกษตร รวมกันจัดตั้งขึ้นและจดทะเบียนเป็นนิติบุคคลต่อนายทะเบียนสหกรณ์ โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้สมาชิกดำเนินการร่วมกันและช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เพื่อแก้ไขความเดือดร้อนในการประกอบอาชีพของสมาชิก และช่วยยกฐานะความเป็นอยู่ของสมาชิกให้ดีขึ้น

ความเป็นมา สหกรณ์การเกษตรแห่งแรกได้จัดตั้งขึ้นในปี พ.ศ. 2459 ชื่อว่า สหกรณ์วัดจันทร์ ไม่จำกัดสินใช้ ในจังหวัดพิษณุโลก เป็นสหกรณ์การเกษตรชนิดไม่จำกัด มีขนาดเล็กในระดับหมู่บ้าน จัดตั้งขึ้นในหมู่เกษตรกรที่มีรายได้ต่ำและมีหนี้สินมาก มีสมาชิกแรกตั้ง จำนวน 16 คน ทุนดำเนินงานจำนวน 3,080 บาท เป็นค่าธรรมเนียมแรกเข้า จำนวน 80 บาท และเป็นทุนจากการกู้แบงก์สยามกัมมาจล (ธนาคารไทยพาณิชย์ในปัจจุบัน) จำนวน 3,000 บาท

วัตถุประสงค์ของสหกรณ์การเกษตร สหกรณ์การเกษตรดำเนินธุรกิจแบบอเนกประสงค์เพื่อส่งเสริมให้สมาชิกดำเนินธุรกิจร่วมกัน ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน และช่วยเหลือส่วนรวมโดยใช้หลักคุณธรรมจริยธรรมอันดีงามตามพื้นฐานของมนุษย์ เพื่อให้เกิดประโยชน์แก่สมาชิกและส่วนรวมให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีทั้งทางด้านเศรษฐกิจและสังคมตามที่กำหนดไว้ในข้อบังคับของสหกรณ์

ประโยชน์ที่สมาชิกจะได้รับจากสหกรณ์การเกษตร ทำให้สมาชิกมีปัจจัยการผลิตเพิ่มขึ้นจากการกู้เงินสหกรณ์ในอัตราดอกเบี้ยต่ำมาประกอบอาชีพ ทำให้มีที่ดินทำกินเป็นของตนเองหรือมีที่ดินทำกินมากกว่าเดิม ทั้งให้ความรู้เกี่ยวกับการใช้เทคโนโลยีในการผลิต ตั้งแต่การใช้พันธุ์พืช พันธุ์สัตว์ การใช้ปุ๋ย การใช้ยาปราบศัตรูพืช การเก็บรักษาผลผลิตอย่างมีคุณภาพ ผลิตผลที่ได้จึงเป็นไปตามความต้องการของตลาด ส่งผลให้สหกรณ์และบุคคลในครอบครัวมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม การศึกษา และการอนามัย

2. สหกรณ์ออมทรัพย์ เป็นสถาบันการเงินแบบหนึ่งที่มีสมาชิกเป็นบุคคลซึ่งมีอาชีพอย่างเดียวกันหรือที่อาศัยอยู่ในชุมชนเดียวกัน มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมให้สมาชิกรู้จักการออมทรัพย์และให้กู้ยืมเมื่อเกิดความจำเป็น หรือเพื่อก่อให้เกิดประโยชน์งอกเงย และได้รับการจดทะเบียนตามพระราชบัญญัติสหกรณ์สามารถกู้ยืมเงินได้เมื่อเกิดความจำเป็นตามหลักการช่วยตนเอง และช่วยเหลือซึ่งกันและกัน

ความเป็นมา สหกรณ์ออมทรัพย์แห่งแรกในประเทศไทย จัดตั้งขึ้นในหมู่ข้าราชการสหกรณ์ และพนักงานธนาคารเพื่อการสหกรณ์ จดทะเบียนเมื่อวันที่ 28 กันยายน พ.ศ. 2492 คือ สหกรณ์ข้าราชการสหกรณ์จำกัดสินใช้ และได้แพร่หลายไปในหน่วยงานของรัฐและเอกชนทั่วประเทศ ส่วนสหกรณ์ออมทรัพย์ในชุมชนแห่งแรก คือ สหกรณ์เครดิตยูเนียนแม่มูล จำกัด จดทะเบียนเมื่อวันที่ 1 มกราคม พ.ศ. 2522

วัตถุประสงค์ของสหกรณ์ออมทรัพย์ เพื่อส่งเสริมการออมทรัพย์ โดยการรับฝากเงินและให้ผลตอบแทน ในรูปของดอกเบี้ยอัตราเดียวกับธนาคารพาณิชย์ และโดยการถือหุ้นหัก ณ ที่จ่าย เป็นรายเดือน แต่ไม่เกิน 1 ใน 5 ของหุ้นทั้งหมด เมื่อสิ้นปีบัญชีต้องจ่ายเงินปันผลค่าหุ้นให้แก่สมาชิกในอัตราที่กฎหมายกำหนด รวมทั้งให้บริการด้านเงินกู้แก่สมาชิกตามความจำเป็น

ประโยชน์ที่สมาชิกจะได้รับจากสหกรณ์ออมทรัพย์ เป็นแหล่งเงินฝากและเงินกู้ของสมาชิก ทำให้สมาชิกรู้จักเก็บออมเงิน และไม่ต้องไปกู้เงินนอกระบบ ทำให้สถาบันครอบครัวมีความมั่นคงขึ้น

3. สหกรณ์ประมง เป็นสหกรณ์ที่จัดตั้งขึ้นในหมู่ชาวประมง เพื่อแก้ไขปัญหาและอุปสรรคในการประกอบอาชีพ ซึ่งชาวประมงแต่ละคนไม่สามารถแก้ไขให้ลุล่วงไปได้ตามลำพัง บุคคลเหล่านี้จึงรวมกันโดยยึดหลักการช่วยตนเองและช่วยเหลือซึ่งกันและกัน

ความเป็นมา สหกรณ์ประมงแห่งแรกได้จัดตั้งขึ้นในปี พ.ศ. 2492 ชื่อว่า สหกรณ์ประมงพิษณุโลก จำกัด ในท้องที่ลำคลองกระบังโป่งนก อำเภอพรหมพิราม จังหวัดพิษณุโลก เป็นสหกรณ์ประมงประเภทน้ำจืด มีสมาชิกแรกตั้ง จำนวน 54 คน ดำเนินการจัดสรรที่ทำกิน การจำหน่าย การแปรรูป และขออนุญาตสัมปทานให้สมาชิกจับสัตว์น้ำได้โดยสะดวก

วัตถุประสงค์ของสหกรณ์ประมง สหกรณ์ประมงดำเนินการให้ความรู้ทางด้านวิชาการในเรื่องการจัดหาวัสดุอุปกรณ์ที่เหมาะสมและมีคุณภาพในการเพาะเลี้ยง การเก็บรักษาและการแปรรูปสัตว์น้ำแก่สมาชิก รวมทั้งให้ความช่วยเหลือทางด้านธุรกิจการประมง คือ การจัดหาเงินทุนให้สมาชิกกู้ไปลงทุนประกอบอาชีพ การจัดหาวัสดุ การประมงมาจำหน่าย การจัดจำหน่ายสัตว์น้ำและผลิตภัณฑ์สัตว์น้ำ การรับฝากเงินและสงเคราะห์สมาชิกเมื่อประสบภัยพิบัติ

ประโยชน์ที่สมาชิกจะได้รับจากสหกรณ์ประมง ทำให้สมาชิกมีแหล่งเงินกู้ที่มีอัตราดอกเบี้ยต่ำมาลงทุนประกอบอาชีพ ซื้อวัสดุอุปกรณ์และสิ่งของจำเป็นที่สหกรณ์นำมาจำหน่ายในราคาที่เป็นธรรม เมื่อมีผลผลิตหรือผลิตภัณฑ์สหกรณ์จะรวบรวมขายให้ในราคาที่สูงขึ้น บริการรับฝากเงินเพื่อความสะดวกปลอดภัยให้แก่สมาชิก และสมาชิกจะได้รับการศึกษาอบรมเกี่ยวกับการประกอบอาชีพการประมงตามหลักวิชาการแผนใหม่ให้สามารถผลิตสินค้าที่มีคุณภาพและปริมาณตรงกับความต้องการของตลาด รวมถึงสิทธิ หน้าที่ และความรับผิดชอบของทุกคนตามหลักการและวิธีการสหกรณ์

4. สหกรณ์ร้านค้า เป็นสหกรณ์ที่มีผู้บริโภคร่วมกันจัดตั้งขึ้นเพื่อจัดหาสินค้า เครื่องอุปโภคบริโภคมาจำหน่ายแก่สมาชิกและบุคคลทั่วไป โดยจดทะเบียนตามกฎหมายสหกรณ์ในประเภทสหกรณ์ร้านค้า มีสภาพเป็นนิติบุคคลซึ่งสมาชิกผู้ถือหุ้นทุกคนเป็นเจ้าของ สมาชิกลงทุนร่วมกันในสหกรณ์ด้วยความสมัครใจเพื่อแก้ไขความเดือดร้อนในการซื้อเครื่องอุปโภคบริโภค และเพื่อผดุงฐานะทางเศรษฐกิจของตนและหมู่คณะ

ความเป็นมา สหกรณ์ร้านค้าจัดตั้งขึ้นโดยชาวชนบท อำเภอเสนา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ในปี พ.ศ. 2480 และได้เลิกล้มไป ต่อมารัฐบาลได้ช่วยเหลือ มีนโยบายที่จะช่วยเหลือด้านการครองชีพให้กับประชาชน โดยการส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการจัดตั้งสหกรณ์ร้านค้าขึ้นทั้งในส่วนกลางและส่วนภูมิภาคทุกจังหวัดทั่วประเทศ ซึ่งสหกรณ์ร้านค้าที่จัดตั้งในเมืองที่ประชาชนหนาแน่นจะประสบความสำเร็จมากกว่าสหกรณ์ร้านค้าที่ตั้งในชนบท

วัตถุประสงค์ของสหกรณ์ร้านค้า สหกรณ์ร้านค้าจะจัดหาสิ่งของและบริการที่สมาชิกมีความต้องการมาจำหน่าย ช่วยจำหน่ายผลิตผล ผลิตภัณฑ์ของสมาชิก ส่งเสริมและเผยแพร่ความรู้ทางด้านสหกรณ์ และด้านการค้าให้แก่สมาชิกสหกรณ์ ปลุกจิตสำนึกให้สมาชิกรู้จักประหยัด ช่วยตนเองและช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ร่วมมือและประสานงานกับสหกรณ์และหน่วยงานอื่นทั้งภายในและนอกประเทศ ในอันที่จะเกื้อกูลกันและกัน

ประโยชน์ที่สมาชิกจะได้รับจากสหกรณ์ร้านค้า ทำให้สมาชิกมีสถานที่ซื้อขายสินค้าจำเป็นตามราคาตลาดในชุมชน ซึ่งเป็นสินค้าที่มีคุณภาพ เที่ยงตรงในการชั่ง ตวง วัด ตามความต้องการของสมาชิก เมื่อสิ้นปีสหกรณ์มีกำไรสุทธิประจำปี สมาชิกจะได้รับเงินปันผลตามหุ้นและเงินเฉลี่ยคืนตามส่วนที่ได้ทำธุรกิจกับสหกรณ์ การซื้อขายด้วยเงินสด สินค้าจะมีราคาถูกกว่าเงินผ่อน ทำให้สมาชิกมีความรอบคอบในการจัดหาสินค้าราคาถูกลำบากมาจำหน่ายเพื่อประโยชน์ของสมาชิก

5. สหกรณ์นิคม เป็นสหกรณ์การเกษตรในรูปแบบหนึ่งที่มีการดำเนินการจัดสรรที่ดินทำกินให้ราษฎร การจัดสร้างปัจจัยพื้นฐานและสิ่งอำนวยความสะดวกให้ผู้ที่อยู่อาศัยควบคู่ไปกับการดำเนินการจัดหาสินเชื่อ ปัจจัยการผลิตและสิ่งของที่จำเป็น การแปรรูปการเกษตร การส่งเสริมอาชีพ รวมทั้งกิจการให้บริการสาธารณสุขโรคแก่สมาชิก

ความเป็นมา สหกรณ์นิคมได้เริ่มดำเนินงานเป็นแห่งแรกที่บ้านเอกราช อำเภอลำลูกกา จังหวัดปทุมธานี เมื่อปี พ.ศ. 2478 โดยดำเนินการจัดซื้อที่ดินราชพัสดุจากกระทรวงการคลัง เนื้อที่ 4,109 ไร่เศษ มาจัดสรรให้สมาชิก 69 ครอบครัว ในรูปของสหกรณ์การเช่าซื้อที่ดิน ต่อมาในปี พ.ศ. 2481 ได้จัดตั้งนิคมสหกรณ์ในอำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ เนื้อที่ 7,913 ไร่ และได้จัดสหกรณ์การเช่าที่ดินในเขตป่าสงวนแห่งชาติที่เสื่อมสภาพแล้ว ที่อำเภอบางสะพาน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เมื่อปี พ.ศ. 2518

วัตถุประสงค์เพื่อการจัดนิคม คือ การจัดหาที่ดินมาจัดสรรให้แก่ราษฎรประกอบอาชีพทางการเกษตร ตลอดจนจัดบริการด้านสาธารณสุขโรคแก่สมาชิกเพื่อการจัดสหกรณ์ คือ การรวบรวมราษฎรที่ได้รับจัดสรรที่ดินจัดตั้งขึ้นเป็นสหกรณ์ งานจัดนิคมเป็นงานจัดสรรที่ดินทำกินให้ราษฎรโดยวิธีการสหกรณ์ มีขั้นตอนในการดำเนินการดังนี้

1.1 การจัดหาที่ดิน

1) สหกรณ์นิคม โดยอาศัยพระราชบัญญัติจัดที่ดินเพื่อการครองชีพ พ.ศ. 2511 โดยกรมส่งเสริมสหกรณ์ขอรับที่ดินรกร้างว่างเปล่าที่คณะกรรมการจัดที่ดินแห่งชาติ จำแนกเป็นที่จัดสรรเพื่อการเกษตรนำมาจัดสรรให้ราษฎรเช่าครอบครองทำประโยชน์และส่งเสริมให้จัดตั้งขึ้นเป็นสหกรณ์ ซึ่งเมื่อสมาชิกได้ปฏิบัติครบถ้วนตามข้อบังคับของสหกรณ์แล้ว ก็จะได้กรรมสิทธิ์ในที่ดินที่ได้รับจัดสรรนั้นในที่สุด

2) สหกรณ์การเช่าซื้อที่ดิน โดยอาศัยประมวลกฎหมายที่ดิน พ.ศ. 2497 และนโยบายของรัฐบาลในเรื่องการจัดหาที่ดินให้ราษฎร กรมส่งเสริมสหกรณ์จึงจัดซื้อที่ดินขององค์การ หรือเอกชนนำมาปรับปรุงจัดสรรให้รวบรวมกันจัดตั้งขึ้นเป็นสหกรณ์ ซึ่งเมื่อสมาชิกได้ส่งชำระเงินค่าเช่าซื้อที่ดินและปฏิบัติการอื่นครบถ้วนตามข้อบังคับของสหกรณ์แล้ว ก็จะได้กรรมสิทธิ์ในที่ดินที่ได้รับจัดสรรนั้นในที่สุด

3) สหกรณ์การเช่าที่ดิน กรมส่งเสริมสหกรณ์จะนำที่ดินป่าสงวนแห่งชาติที่เสื่อมโทรมมาจัดสรรให้ราษฎร และจัดตั้งขึ้นเป็นสหกรณ์ สมาชิกจะมีสิทธิ์เข้าครอบครองทำกินในที่ดินที่ได้รับจัดสรรนั้น โดยเสียค่าเช่าในอัตราต่ำ และที่ดินจะตกทอดทางมรดกไปยังลูกหลานได้ตลอดไป แต่ห้ามมิให้ออนกรรมสิทธิ์

สหกรณ์นิคมทั้ง 3 แบบนี้ มีเพียง 2 แบบแรกที่สมาชิกจะได้ที่ดินเป็นกรรมสิทธิ์ของตนเอง ส่วนในรูปของสหกรณ์การเช่าที่ดินนั้น สมาชิกจะได้เพียงสิทธิการให้ที่ดินโดยการเช่า และสิทธิที่ตกทอดทางมรดกตลอดไปเท่านั้น

1.2 การวางแผนและปรับปรุงที่ดิน เมื่อได้รับที่ดินแปลงใดมาจัดสหกรณ์แล้วทางราชการจะสำรวจรายละเอียดสภาพภูมิประเทศ ชนิดและลักษณะดิน ปริมาณน้ำฝน จากนั้นวางแผนผังการใช้ที่ดินว่าควรดำเนินการสร้างบริการสาธารณูปโภคอย่างไร เช่น ถนน การชลประทาน โรงเรียน สถานือนามัย

1.3 การรับสมัคร และคัดเลือกบุคคลเพื่อรับการจัดสรรที่ดิน

1.4 การอนุญาตให้เข้าทำประโยชน์ในที่ดิน

1.5 การกำหนดเงื่อนไขการใช้ที่ดินและการได้กรรมสิทธิ์ที่ดิน งานจัดสหกรณ์เมื่อจัดราษฎรเข้าครอบครองทำประโยชน์ในที่ดินที่จัดหามาเรียบร้อยแล้ว ขั้นตอนต่อไป คือ การรวบรวมราษฎรที่ได้รับจัดสรรที่ดินนั้นจัดตั้งเป็นสหกรณ์ขึ้น และขอจดทะเบียนตามพระราชบัญญัติสหกรณ์ พ.ศ. 2542 เพื่อให้เกษตรกรมีสถาบันของตนเองที่จะเป็นสื่อกลางในการอำนวยความสะดวกด้านต่าง ๆ ส่วนการดำเนินธุรกิจของสหกรณ์จะมีลักษณะเช่นเดียวกับสหกรณ์การเกษตร

ประโยชน์ที่สมาชิกจะได้รับจากสหกรณ์นิคม ทำให้สมาชิกสหกรณ์มีสหกรณ์เป็นสถาบันที่เป็นสื่อกลางในการขอรับบริการต่าง ๆ จากรัฐบาล และเป็นสถาบันที่อำนวยความสะดวกในด้านการจัดหาสินเชื่อ การรวมกันซื้อ รวมกันขาย การส่งเสริมการเกษตรและการฝึกอบรม ซึ่งเป็นการเสริมสร้างให้เกิดระบบที่ดีในการจัดการการผลิตและการตลาดโดยสมาชิก เพื่อสมาชิก ในการประกอบอาชีพอย่างมั่นคงจนมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น

6. สหกรณ์บริการเป็นสหกรณ์ที่จัดตั้งขึ้นตามพระราชบัญญัติสหกรณ์ โดยมีประชาชนไม่น้อยกว่า 10 คนที่มีอาชีพอย่างเดียวกัน ได้รับความเดือดร้อนในเรื่องเดียวกัน รวมตัวกันโดยยึดหลักการประหยัด การช่วยตนเองและช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เพื่อแก้ปัญหาต่าง ๆ รวมทั้งการส่งเสริมให้เกิดความมั่นคงในอาชีพต่อไป

ความเป็นมา สหกรณ์บริการแห่งแรกจัดตั้งขึ้นในปี พ.ศ. 2484 เป็นการรวมตัวกันในกลุ่มผู้มีอาชีพทำไร่ ชื่อสหกรณ์ผู้ทำไร่บ่อสร้าง จำกัดสินไช้ อยู่ที่ตำบลต้นเปา อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่ ต่อมาในปี พ.ศ. 2496 ได้มีการจัดตั้งสหกรณ์บริการไฟฟ้าหนองแขม จำกัด อำเภอนองแขม กรุงเทพมหานคร เป็นสหกรณ์ที่ให้บริการด้านสาธารณูปโภค และในปี พ.ศ. 2497 จัดตั้งสหกรณ์มิตรธัญญิก จำกัด ที่ตำบลทุ่งช้าง อำเภอนครหลวง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา และมีสหกรณ์บริการอีกหลายแบบตามมา เช่น สหกรณ์เคหสถาน สหกรณ์แท็กซี่ สหกรณ์หัตถกรรมผลิตภัณฑ์ไม้ สหกรณ์บริการน้ำประปา สหกรณ์ผู้จัดหางานแห่งประเทศไทย ฯลฯ วัตถุประสงค์เพื่อดำเนินธุรกิจด้านการบริการตามรูปแบบของสหกรณ์ ส่งเสริม

สวัสดิการแก่สมาชิกและครอบครัว ส่งเสริมการช่วยเหลือตนเองและช่วยเหลือซึ่งกันและกันในหมู่สมาชิก ร่วมมือกับสหกรณ์อื่นและหน่วยงานอื่นเพื่อความก้าวหน้าของกิจการสหกรณ์

ประโยชน์ที่สมาชิกจะได้รับจากสหกรณ์บริการ สมาชิกมีสหกรณ์เป็นศูนย์กลางในการพัฒนาฝีมือการผลิตผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ ให้มีคุณภาพได้มาตรฐานเป็นที่ต้องการของตลาด มีแหล่งรวมซื้อรวมขาย ผลิตภัณฑ์และอุปกรณ์ในการผลิตผลิตภัณฑ์ ช่วยให้สมาชิกสหกรณ์ประกอบอาชีพได้ถูกต้องตามกฎหมาย เมื่อสิ้นปีบัญชีถ้าสหกรณ์มีกำไรสุทธิประจำปี สมาชิกสหกรณ์จะได้รับเงินปันผลตามหุ้นและเงินเฉลี่ยคืนตามส่วนที่ทำธุรกิจกับสหกรณ์

7. สหกรณ์เครดิตยูเนียน เป็นสหกรณ์เนกประสงค์ ตั้งขึ้นโดยความสมัครใจของสมาชิกที่อยู่ ในวงสัมพันธ์เดียวกัน เช่น อาศัยในชุมชนเดียวกัน ประกอบอาชีพเดียวกันหรือในสถานที่เดียวกัน หรือ มีกิจกรรมร่วมกันเพื่อการรู้จักช่วยเหลือตนเองอย่างต่อเนื่อง โดยมุ่งเน้นให้สมาชิกประหยัดและออม เพื่อการรู้จักช่วยตนเองเป็นเบื้องต้นและเป็นพื้นฐานในการสร้างความมั่นคงแก่ตนเองและครอบครัว

ความเป็นมา สหกรณ์เครดิตยูเนียนเป็นสหกรณ์ประเภทหนึ่งตามประกาศกฎกระทรวงกำหนด ประเภทของสหกรณ์ที่รับจดทะเบียน พ.ศ. 2548 เมื่อวันที่ 4 สิงหาคม พ.ศ. 2548 เพื่อส่งเสริมให้เกิด การรวมคน เพื่อทำกิจกรรมเรื่องการออมและพัฒนาคุณภาพชีวิตให้ดีขึ้น ในประเทศไทยได้เริ่มจัดตั้งกลุ่มขึ้น แห่งแรกเมื่อวันที่ 25 กรกฎาคม พ.ศ. 2508 “กลุ่มเครดิตยูเนียนแห่งศูนย์กลางทewa” และได้แพร่ขยาย การจัดตั้งสหกรณ์และกลุ่มเครดิตยูเนียนทั่วประเทศไทยขึ้นเป็นจำนวนมาก ภายใต้ปรัชญาและอุดมการณ์ สหกรณ์เครดิตยูเนียนที่มุ่งจะพัฒนาคนให้ช่วยตนเองและช่วยเหลือซึ่งกันและกันตามหลักการและวิธีการ สหกรณ์ รวมทั้งเพื่อพัฒนาชุมชนให้เกิดความเข้มแข็ง

ประโยชน์ที่สมาชิกจะได้รับจากสหกรณ์เครดิตยูเนียน

1. เป็นคนรู้จักประหยัดและออม สหกรณ์เครดิตยูเนียนจัดตั้งในชุมชนของสมาชิก สมาชิก ของสหกรณ์จึงมีที่สะสมเงินที่สะดวกและรวดเร็ว ไม่ต้องเสียเวลาในการเดินทางไปฝากเงินที่ไกล ๆ แม้มีเงินจำนวนน้อยหรือมากก็ตาม สมาชิกก็สามารถที่จะสะสมได้
2. ช่วยแก้ไขปัญหาการเงิน เมื่อสมาชิกมีความเดือดร้อนหรือความจำเป็นที่จะต้องใช้จ่ายเงินสมาชิก มีสิทธิที่จะขอกู้เงินจากสหกรณ์ได้ในอัตราดอกเบี้ยที่เป็นธรรม
3. สร้างความมั่นคงแก่สมาชิกและครอบครัว สหกรณ์เครดิตยูเนียนแต่ละแห่งจะจัดให้มีบริการ ในรูปแบบต่าง ๆ แล้วแต่ความต้องการของสมาชิกและเงินทุนที่สหกรณ์มีอยู่ ซึ่งมีส่วนสร้างความมั่นคง ให้เกิดขึ้นแก่ครอบครัวและสมาชิก
4. สามารถพัฒนาชุมชนและสังคม กิจกรรมของสหกรณ์เครดิตยูเนียนช่วยให้ประชาชน ในชุมชนเกิดการประหยัดและออม เพื่อสร้างกองทุนขึ้นในชุมชน เพื่อช่วยเหลือบำบัดความทุกข์ร้อน ที่เกิดขึ้น เพื่อให้รู้จักการแก้ไขและตัดสินใจช่วยเหลือกันในชุมชนของตนเองเป็นการฝึกผู้นำในชุมชน